



ILG'OR PEDAGOG

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ILMIY JURNALI



2025

Google Scholar



zenodo



Andijan, Uzbekistan



+998335668868



<https://innoworld.net>



ILG'OR

2-JILD 4-SON

PEDAGOG

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI



ILG'OR PEDAGOG

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

TO'PLAMI

2- JILD, 4 - SON

2025

Google Scholar



digital object
identifier

ResearchGate

zenodo



OpenAIRE



Academic
Resource
Index
ResearchBib

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

STRATEGIES TO ENHANCE STUDENT MOTIVATION IN LEARNING**Sevinch Rustamova,**

The student of the Philological faculty,
Uzbekistan State University of World Languages,
Tashkent, Uzbekistan

Abstract: Student motivation is essential for effective learning and achievement. This article explores strategies such as supportive classroom environments, clear goal-setting, relevant content, varied instruction, autonomy, and peer collaboration. Research shows how these approaches strengthen engagement, persistence, and ownership of learning.

Keywords: student motivation, learning strategies, classroom environment, autonomy, engagement.

Introduction. Motivation plays a vital role in how students approach learning and achieve success. In today's classrooms, where distractions are abundant and attention spans are shorter, keeping learners motivated has become a key challenge for educators. A motivated student is more likely to stay engaged, take initiative, and develop a genuine interest in the subject matter. On the other hand, a lack of motivation can lead to poor performance and disinterest. This article explores practical strategies to enhance student motivation, focusing on approaches that create a positive learning environment and encourage students to take ownership of their education.

Motivational strategies. Students' motivation to participate is greatly influenced by the classroom environment, which should provide safety, respect, and encouragement. According to research, students' intrinsic motivation and faculty support are closely related (Wang et al., 2024). Similar to this, teachers' real motivational techniques, such demonstrating sincere concern and support, aid in maintaining student interest (Guilloteaux, 2023). Motivation suffers when expectations are unclear. Students' efforts are guided and their sense of competence is fostered by clear, defined, and attainable objectives. According to Locke and Latham's goal-setting theory, attainable objectives improve perseverance and focus (Schunk & DiBenedetto, 2020). Students' confidence is further increased by offering scaffolded assignments and chances for early achievement (Wentzel, 2022). When learning is related to their interests, lives, or goals for the future, students are more motivated. Linking classroom material to real-world applications dramatically boosts engagement and liveliness, according to studies on relevance interventions (Gaspard et al., 2023). Knowledge becomes meaningful, for instance, when science is applied to health difficulties or arithmetic is used to financial

MEDIA SAVODXONLIK BUGUNGI TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI**Aldasheva Sayyoraxon**

Andijon davlat universiteti doktoranti

Anotatsiya: Ushbu maqolada media savodxonlik tushunchasining mazmun-mohiyati, uning zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati hamda o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar va axborot oqimining keskin ortib borishi sharoitida media savodxonlikni rivojlantirishning dolzarbligi tahlil qilinadi. Muallif media madaniyat, axborot xavfsizligi va pedagogik yondashuvlar orqali o'quvchi va talabalarda ongli axborot iste'molini shakllantirish yo'llarini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: media savodxonlik, ta'lim jarayoni, raqamli texnologiyalar, tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi, media madaniyat, zamonaviy ta'lim.

Аннотация: В данной статье раскрывается сущность понятия медиаграмотности, её значение в современной системе образования, а также роль в формировании у обучающихся критического мышления. Рассматривается актуальность развития медиаграмотности в условиях стремительного роста цифровых технологий и информационных потоков. Автор показывает пути формирования осознанного потребления информации у учащихся и студентов через медиакультуру, информационную безопасность и педагогические подходы.

Ключевые слова: медиаграмотность, образовательный процесс, цифровые технологии, критическое мышление, информационная безопасность, медиакультура, современное образование.

Abstract: This article explores the concept of media literacy, its significance in the modern educational system, and its role in developing students' critical thinking skills. The paper analyzes the importance of promoting media literacy in the context of rapidly growing digital technologies and information flows. The author highlights approaches to fostering conscious information consumption among learners through media culture, information security, and pedagogical strategies.

Keywords: media literacy, educational process, digital technologies, critical thinking, information security, media culture, modern education.

Kirish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn media durshtlari hayotimizni qamrab olgan. Ma'lumot olish imkoniyati kengaygani sayin, noto'g'ri axborot, manipulyatsiya va dezinformatsiya xavfi

ham ortmoqda. Shuning uchun media savodxonlik — media vositalarini tanqidiy baholash, ularning xabarlarini anglab yetish va zarur holatlarda ularga javob qaytarish ko'nikmasi — jamiyat uchun muhim omilga aylanmoqda.

Quyida media savodxonlik nazariy asoslari, shakllanish usullari, qiyinchiliklari va chuqur misollar bilan yondashuvlar keltiriladi.

Media savodxonlik g'oyasi XX asr oxirida rivojlandi, o'sha paytlarda televidenie, bosma ommaviy axborot vositalari ustuvor edi. Lekin bugungi kunda media savodxonlik konseptsi kengayib, "raqamli savodxonlik", "ijtimoiy media savodxonligi (SoMeLit)" kabi atamalarga ham ega bo'ldi.

Joshua Meyrowitz media savodxonlikni uch turga ajratadi:

- **Media content literacy** — media xabarlarini o'qish, mazmunini tushunish va latent ma'nolarni aniqlash;
- **Media grammar literacy** — media tilini, uslubini va formatini tushunish;
- **Medium literacy** — media muhitining xususiyatlarini (platforma, texnologiya, algoritm) anglash.

Jose Gomez-Galán ta'kidlaganidek, media ta'lim paradigmasi media savodxonlikni shakllantirishda markaziy rol o'ynaydi: nafaqat texnik vositalarni o'rgatish, balki media tilini, ijtimoiy kuchlarni, nazariy tahlil uslublarini qo'shgan holda.

Media savodxonlik shaxsiy va ijtimoiy kontekstda ham ko'rib chiqilishi lozim. Individual darajada u shaxsning tanqidiy fikrlashini, media xabarlarga munosabatini rivojlantiradi. Ijtimoiy darajada esa, jamiyatda ongli media iste'molchilarning paydo bo'lishi, dezinformatsiyaga qarshi immunitet, demokratik muloqot muhitini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Masalan, COVID-19 pandemiyasi davrida media savodxonlikning ahamiyati yanada oshdi: global "infodemiya" (axborot yuqumi) ta'sirida noto'g'ri ma'lumotlar kasallik tarqalishini yanada qiyinlashtirdi. Tadqiqotlarda, media savodxonlik bo'yicha avvalgi ta'lim olgan talabalar pandemiya davrida axborot manbalarini ehtiyotkorlik bilan tanlashga moyil bo'lganligi aniqlangan.

Media savodxonlikni shakllantirishda quyidagi kompetensiyalar muhim hisoblanadi:

Komponent	Tavsif	Misollar
Kognitiv kompetensiyalar	Ma'lumotni qabul qilish, tahlil qilish, solishtirish va baholash qobiliyati	Fakt-tekshirish, manbani tekshirish, yangilishliklarni aniqlash
Texnik kompetensiyalar	Media vositalarini ishlata bilish, platformalarga	Orqa tasvir tekshiruvi (reverse image search),

Komponent	Tavsif	Misollar
	kirish	metadata tekshiruv, algoritmni tushunish
Ijtimoiy emotsional kompetensiyalar	Media orqali berilgan va ma'lumotga hissiy Sensasiya tuyg'ulari orqali reaksiyalarni tahlil qilish, xabarga beriluvchanlik, guruh bosimi ta'sirini ekoxonalarda qolib ketish sezish	
Etik va mas'uliyatli foydalanish	Media yaratishda Plagiat qilmaslik, ma'lumotni mas'uliyat, faktiy manipulyatsiyasiz berish, haqiqatga hurmat, har bir kontentning axborot xavfsizligi maqsadini tushunish	

Systematic ravishda, ijtimoiy media savodxonligi (SoMeLit) kontseptsiyasi ushbu kompetensiyalarga qo'shimcha ravishda platforma xususiyatlari, interaktivlik va foydalanuvchi platformalar o'rtasidagi muloqot elementlarini qo'shadi.

Tadqiqotlar ko'rsatadiki, media savodxonlik aralashuvlari (interventions) nafaqat bilim va qarashlarni o'zgartiradi, balki media xatti-harakatlarni ham ijobiy yo'lga yo'naltiradi. Masalan, 51 ta aralashuvni tahlil qilgan meta-tadqiqot ular orasida mutlaq ijobiy natijalarga ega bo'lgan = $d = 0,37$ effekt ko'rsatkichini topdi.

Yana bir yangilangan meta-tadqiqot kasallik va ijtimoiy mavzular bo'yicha media savodxonlik aralashuvlari samaradorligini qayd etadi va onlayn orqali olib borilgan aralashuvlar ba'zan cheklangan natijalar berganligini aytadi.

Misollar va amaliy tadqiqotlar

Spinde va hamkorlari tomonidan olib borilgan eksperimentda, yangilik matnlarida tarfakash (bias) belgilarini qo'l bilan yoki AI orqali belgilash foydalanuvchilarning tarfakashlikni aniqlash ko'nikmasini yaxshilaganligi aniqlangan.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, insonga qo'lda qo'yilgan belgilar (human annotations) metodida effekt kattaroq bo'lgan. Bu natija media platformalariga bias indikatorlarini kiritish va ularni ta'lim jarayonida qo'llash mumkinligini ko'rsatadi.

AQSh va Hindistonda o'tkazilgan media savodxonlik aralashuvi yanada jiddiy misol bo'lishi mumkin: ishlov berilgan xabarlar (false news) va obektiv media yangiliklar o'rtasida farqni aniqlash imkoniyati oshganligi aniqlangan. ([PMC](#))

Bu natija shuni ko'rsatadiki: qisqa, o'qituvchi yo'llanadigan intervallar ham ma'lumotlarni tanlash va yangilish xabarlarini aniqlashga yordam beradi.

Adolesentlarning yangi media savodxonligini o'rganish bo'yicha tadqiqotda, yoshlarning media platformalardagi interaktivlik, tanqidiy savollar qo'ya olish va yangi media muhitiga moslashuv ko'nikmalarini shakllantirish muhim ekanini aytilgan. (cambridgepublish.com)

Shuningdek, sog'liq tematikasidagi media savodxonlik bo'yicha ta'lim aralashuvlari (health-promoting media literacy education) sog'liqni saqlash xabarlarini tanqidiy baholash va sog'lom xulq shakllantirishga yordam berishi mumkinligi tadqiq qilingan. ([OUP Academic](https://oupacademic.com))

COVID-19 davrida ijtimoiy media tarkibidagi vizual ma'lumotlar, matn va rasm kombinatsiyalari orqali manipulyatsiyalar ko'p ishlatilgan. Tadqiqotlar vizual elementlar va matn o'rtasidagi korrelyatsiyalarni tahlil qilib, manipulyativ kontentni aniqlashda muhimligini ko'rsatgan. ([arXiv](https://arxiv.org))

Bu misollar shuni ko'rsatadiki, media savodxonlik faqat matnni o'qish emas, balki rasmlar, video, multimediya tarkiblarini ham tanqidiy baholash demakdir.

Yuqarida ko'rsatilgan komponentlar va misollarga qaramay, media savodxonlikni amaliyotga joriy etishda bir qator to'siqlar mavjud:

Ko'plab maktablar va o'quv muassasalarda media savodxonlik dasturlari uchun zarur resurslar — malakali o'qituvchilar, ta'lim materiallari, texnologik infratuzilma — mavjud emas. Bu cheklovlar, ayniqsa chekka hududlar yoki byudjet cheklangan maktablar uchun katta muammo.

O'quv dasturlarida media savodxonlik fanini qo'shish va integratsiyalash (ya'ni boshqa fanlar bilan qo'shilgan holda) murakkab bo'lishi mumkin. Bu esa talabalar va o'qituvchilar orasida hech kim qayerdan boshlashni bilmaslik muammosini tug'diradi.

So'nggi yillarda AI generatsiyalari (masalan, GPT-modelar, deepfake, generativ sun'iy intellekt) xavfini oshirdi. Bunday kontentni farqlash juda murakkab, chunki AI ko'pincha inson stilida yaratilgan media tarkiblarini ishlab chiqaradi. Shunday ekan, media savodxonlik algoritmlarni anglash va AI-litiklik (AI literacy) bilan integratsiyalashishni talab qiladi. ([arXiv](https://arxiv.org))

Talabalar yoki keng jamoatchilik uchun media savodxonlik mavzusi ba'zida murakkab va "quruq" deb his etilishi mumkin. Ularni faol ishtirokga jalb qilish, o'yinlar, simulatsiyalar yoki interaktiv uslublar qo'llash lozim.

Ijtimoiy media platformalari o'z algoritmlarini foydalanuvchilarning reaksiyalariga moslashtiradi. Bu algoritmlar ko'pincha hissiyotli, jadal mijozlarga yoqadigan kontentni ustun qo'yadi, debur fikrlarni kuchaytiradi, ya'ni ekoxona fenomeni yuzaga keladi. Bu holatda, foydalanuvchilar har doim "ohangdor", "qiziqarli" kontentga tortiladi, nafaqat eng haqiqatli va mohiyatan ahamiyatli kontentga.

Shuningdek, platformalar ba'zan manipulyatsiyaga kiradi: provokatsion sarlavhalar, clickbait, trendga yoqim beradigan formatlar — bular ham media savodxonlik uchun qo'shimcha bosqichlardir.

Quyida media savodxonlikni amaliyotga tatbiq etishda foydali strategiyalar va tavsiyalar:

Ta'lim tizimida integratsiya

Fanlararo yondashuv: media savodxonlik faqat "kompyuter" yoki "axborot" fani emas, balki til, tarix, ijtimoiy fanlar va san'at darslari bilan bog'lanishi mumkin.

Modul metod: kichik modul shaklida ta'lim materiallari (misol uchun, "faqat 30 daqiqa" modul) orqali qo'shish.

Laboratoriyalar va amaliy mashg'ulotlar: talabalar media xabarlarini tahlil qilsin, manipulyatsiyalarni aniqlasin, "fakt tekshir" treninglari o'tkazilsin.

O'qituvchilarni tayyorlash: media savodxonlik bo'yicha muntazam seminarlar, master-klasslar va qayta tayyorgarlik.

Raqamli vositalar va platformalar

Media platformalarga **bias indikatorlarini** qo'shish (news platformalarida tarafkashlik belgilari) — Spinde tadqiqoti bunga misol bo'lishi mumkin. ([arXiv](#))

Prebunking usullari — noto'g'ri axborotga duch kelishdan avval unga immunitet hosil qilish. Google misolida, Bu usulni Yevropada kengaytirmoqda. ([AP News](#)) Mustaqil **fact-checking** tashkilotlari bilan hamkorlik — kontentni belgilash, foydalanuvchilarga notog'ri bo'lgan ma'lumotlarni ko'rsatish. ([Institute of Internet Economics](#))

Onlayn platformalar va kurslar: bepul kurslar, video darslar, testlar va qurollar bilan media savodxonlikni keng jamoatchilikka yoyish.

Jamoat va ommaviy kompaniyalar

Axborot kompaniyalari — jurnalistlar, nodavlat tashkilotlar, davlat va maktablar hamkorligida media savodxonlik bo'yicha xabardorlikni oshirish.

Jamiyat liderlari va ta'sir etuvchi insonlar (influencerlar) uchun media savodxonlik treninglari: UNESCO ta'kidlaganidek, ko'plab kontent yaratuvchilar fakt tekshirish bo'yicha treningga muhtoj. ([The Guardian](#))

Mediamonster kabi interaktiv platformalar — NAMLE (National Association for Media Literacy Education) tomonidan yaratilgan interaktiv qo'llanmalar. ([PEN America](#))

Baholash, monitoring va uzluksiz yangilanish

Dasturlar samaradorligini baholash: bilim, qarash, xatti-harakatlar bo'yicha o'lchovlar. Uzoq muddat kuzatuv: dastlabki ijobiy o'zgarishlarning vaqt o'tishi bilan saqlanishini tekshirish. Dastur kontentini yangilab turish:

texnologiya, media tendensiyalari va yangicha platformalar doim o'zgaradi — shuning uchun ham media savodxonlik tashabbuslari ham moslashuvchan bo'lishi kerak.

Umumiy xulosa

Media savodxonlik — bu jamiyatda ongli media iste'molchilarni tarbiyalashga xizmat qiluvchi multidisipliner konsepsiya. U kognitiv, texnik, ijtimoiy-emotsional va etik kompetensiyalarni o'z ichiga oladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqda ki, media savodxonlik aralashuvlari (interventions) uzoq muddatli ta'sirga ega bo'lishi mumkin, biroq ularning samaradorligi aralashuvning turi, uzunligi, qatnashuvchilarning yoshi va kontekstga bog'liqdir. ([PubMed](#)) Amaliy ishlar — maktab, universitet, nodavlat tashkilotlar, platformalar va hukumatlar hamkorligi bilan media savodxonlikni yuksaltirish mumkin. AI, generativ media va yangi platformalar paydo bo'lishi bilan media savodxonlik konsepsiyasi ham uzluksiz rivojlanib borishi lozim.

Kelajakdagi yo'nalishlar va talablar

AI-litiklik integratsiyasi: media savodxonlik kontsepsiyasiga sun'iy intellekt va generativ kontentni ajrata olish ko'nikmalarini qo'shish (misol: "thinking like a scientist" yondashuvi) ([arXiv](#))

Interaktiv metodlar va simulatsiyalar: o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan interaktiv laboratoriyalar, simulyatsiyalar, o'yinlar.

Kulturoloji moslashuv va lokalizatsiya: har bir jamiyat, til va madaniyat uchun moslashtirilgan media savodxonlik dasturlari ishlab chiqish.

Platformalar bilan hamkorlik: ijtimoiy media kompaniyalarini mas'uliy kontent algoritmlari, bias indikatorlari va fakt-check imkoniyatlari bilan ta'minlashga undash.

Uzluksiz tadqiqot va yangilanish: media muhit doimiy o'zgaradi — shuning uchun media savodxonlik tadqiqotlari doim yangilanib turishi lozim.

Xulosa

Media savodxonlik bugungi raqamli jamiyatda har bir fuqaro uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiyalardan biridir. Axborot oqimi ortib borayotgan bir paytda, uning sifati, ishonchliligi va ta'sir kuchi insonning fikrlashiga, qaror qabul qilishiga va hatto sog'ligiga ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, media savodxonlik nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki tanqidiy fikrlashni, axborotni baholashni va axloqiy mas'uliyatni ham o'z ichiga olgan ko'p qirrali kompetensiyadir.

Tadqiqotlar va amaliy misollar shuni ko'rsatmoqdaki, media savodxonlik bo'yicha olib borilayotgan ta'limiy aralashuvlar — xoh ular maktabda, universitetda yoki onlayn platformalarda bo'lsin — ijobiy samara

bermoqda: foydalanuvchilar feyk yangiliklarni aniqlashda ancha ehtiyotkor, axborotni tanlashda ongli harakat qiladigan bo'lmoqda.

Shu bilan birga, media savodxonlikni rivojlantirishda muayyan to'siqlar ham mavjud: resurs yetishmovchiligi, texnologik bosim, platformalarning manipulyativ algoritmlari, sun'iy intellekt yordamida yaratilayotgan yolg'on kontentlar va ijtimoiy inertlik — bularning barchasi qarshilik uyg'otmoqda. Bu esa o'z navbatida strategik yondashuv, uzluksiz ta'lim va global hamkorlikni talab qiladi.

Yakuniy xulosa shuki: **media savodxonlik – bu faqat bilim emas, balki madaniyatdir.** Uni shakllantirishda ta'lim, jamiyat va texnologiya o'rtasida uzviy hamkorlik bo'lishi zarur. Har bir inson tanqidiy fikrlay oladigan, axborotga ongli yondashadigan va o'z navbatida mas'uliyatli kontent yaratuvchiga aylanishi bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. **Meyrowitz, J.** (1985). No Sense of Place: The Impact of Electronic Media on Social Behavior. Oxford University Press.
2. **Gómez-Galán, J.** (2017). Media Education as Theoretical and Practical Paradigm for Digital Literacy: An Interdisciplinary Analysis. European Journal of Science and Theology, 13(3), 31-44. [arxiv.org link](#)
3. **Spinde, T., et al.** (2024). Reducing Perceived News Bias through Human and AI-Generated Annotations. [arxiv.org](#)
4. **Leaning, M.** (2009). The Modalities of Media Literacy Education: A New Model. Media and Communication Studies.
5. **Jeong, S., Cho, H., & Hwang, Y.** (2012). Media Literacy Interventions: A Meta-Analytic Review. Journal of Communication, 62(3), 454–472. [PMC article](#)
6. **Walter, N., et al.** (2023). Evaluating the Effects of Media Literacy Interventions on Misinformation Beliefs and Behaviors: A Meta-Analysis. Health Education Research. [PubMed link](#)
7. **Guess, A., et al.** (2020). A digital media literacy intervention increases discernment between mainstream and false news in the United States and India. PNAS, 117(27), 15536–15545. [PMC link](#)
8. **Tamboer, S., et al.** (2022). Visual Framing in COVID-19 News: A Mixed-Methods Study. [arxiv.org](#)
9. **Gorbach, J., & Fields, M.** (2024). Training Online Influencers to Identify and Avoid Spreading Disinformation. UNESCO Report. [The Guardian article](#)
10. **Hameleers, M.** (2020). Prebunking strategies in the fight against misinformation: Using inoculation theory to reduce susceptibility to fake news. Information, Communication & Society, 23(5), 687–702.

11. **Media Literacy Toolkit.** (2022). PEN America. pen.org
12. **Media Literacy in Education.** (2023). National Association for Media Literacy Education (NAMLE). namle.net
13. **Media Literacy and Digital Citizenship.** (2022). Cambridge Publishing. cambridgepublish.com
14. **Google Prebunking Campaign** (2023). AP News Report. apnews.com
15. **UNESCO Global Media and Information Literacy Week Reports.** (2023). unesco.org

